

De nasleep

Tot op de dag van vandaag wordt er nog gezocht naar de lichamen die zijn omgekomen tijdens de genocide, maar dat is ontzettend moeilijk. Lichamen zijn namelijk bewust in stukken gehakt en verdeeld over verschillende graven.

Identificatie aan de hand van DNA is op dat moment nog niet aan de orde. Inmiddels zijn er zo'n zeventuizend lichamen geïdentificeerd.

Tegenover de oude Dutchbat-kazerne is een begraafplaats herrezen. Voor elk slachtoffer staat er een graf. Zo'n 8.372 in totaal. Ze kijken uit op de batterij fabriek waar de soldaten zaten die hun leven hadden geprobeerd te verdedigen.

Er is veel kritiek geweest op het handelen van de Nederlandse soldaten. Konden zij niet meer doen? Waren ze niet te veel met hun eigen lot bezig?

Ook de Nederlandse regering en de Verenigde Naties krijgen tot op de dag van vandaag felle kritiek. Het Ministerie van Defensie verbergt namelijk een aantal zaken.

Zo is er het beruchte fotorolletje dat verdwijnt. Een van de soldaten, luitenant Ron Rutten, maakt op **13 juli 1995** foto's in een huis waar Bosnische Serviërs moslims gevangen worden gehouden.

Zodra het ministerie er bij thuiskomst van Dutchbat achter komt dat dit fotorolletje bestaat, gaat een majoor het ophalen voor onderzoek. Bij het ontwikkelen gaat het mis en verdwijnen de beelden die op het fotorolletje staan. Volgens velen – inclusief onderzoekers binnen het ministerie – gebeurt dit expres, maar volgens de krijgsmacht zelf is het mislukken van het rolletje gewoon een “menselijke fout.”

Duidelijk is de rol van de Bosnisch-Servische soldaten. Zij voerden de massamoord uit. In de afgelopen jaren werden Servische soldaten daarvoor veroordeeld door een internationaal tribunaal in Den Haag. In 2016 wordt **Radovan Karadžić** veroordeeld tot veertig jaar gevangenisstraf voor zijn betrokkenheid bij volkerenmoord. In hoger beroep in **2019** luidt de

veroordeling levenslang. Hij was **tot 1996** de leider van het Servische deel binnen Bosnië en daarmee opperbevelhebber.

De toenmalig president van Servië, **Slobodan Milošević**, ontliet zijn straf toen hij in **2006** overleed in zijn Haagse cel. **Ratko Mladic** wordt op **22 november 2017** door het Joegoslaviëtribunaal in Den Haag veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf, na een proces dat bijna vijf jaar duurde. Het tribunaal houdt hem verantwoordelijk voor de ergste oorlogsmisdaden in Europa sinds de Tweede Wereldoorlog en acht hem schuldig aan onder meer genocide, moord en terreur.

De rol van andere betrokkenen, zoals het Nederlandse leger, de Nederlandse politiek maar ook de Verenigde Naties en bondgenoten, is minder duidelijk.

Lange tijd was **Thom Karremans** de persoon die de meeste kritiek ontving. Zijn weinig assertieve voorkomen, gestamel tegenover een woedende **Mladic** en als leidinggevende van een legereenheid die zo ontzettend faalde, werd met zijn naam vooral gespot. Een “Karremans-gevoel” werd synoniem voor ongemakkelijkheid of “zijn waar je niet wilt zijn”. Een andere definitie luidt: het niet hebben van een ruggengraat. Karremans werd zo de verpersoonlijking van falen, maar werd na onderzoek van het **NIOD** in **2002** grotendeels vrijgesproken.

De laatste jaren is die kritiek verschoven. De missie was bij van te voren al onuitvoerbaar, gaf de **minister van Defensie** in **juni 2016** toe. Met die uitspraak werd de schuld meer afgeschoven op de politiek. Want hoe konden zij instemmen met een kansloze missie?

Dat sluit aan bij de conclusies van het officiële rapport dat het **Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie** (NIOD) uitbracht in **2002**. Daarin schrijven de onderzoekers dat de Nederlandse overheid een onverantwoorde beslissing heeft genomen door militairen uit te zenden die een slechte voorbereiding en slechte uitrusting hadden.

Zo was het volgens NIOD-onderzoekers nauwelijks mogelijk om het gebied en de bevolking echt militair te verdedigen met de opdracht die was meegegeven. Gedacht werd dat de aanwezigheid van blauwhelmen (Een blauwhelm is een militair of lid van het burgerpersoneel die in een VN-vredesmacht dient) voldoende was als afschrikking.

Wim Kok raakt zichtbaar geëmotioneerd als hij over Srebrenica praat: *“Je vraagt je continu af: wat had ik ook zelf kunnen doen om te helpen voorkomen dat de gruwelijkheden zouden plaatsvinden?”*

De eerste excuses volgen pas in **2015**. Na een lang gesprek biedt **minister Jeanine Hennis-Plasschaert** (Defensie) excuses aan aan de nabestaanden van de mannen die gedwongen werden om de militaire basis te verlaten, en zo in de armen van **Mladic** en zijn mannen waren gelopen.

Met name de familieleden van Dutchbat-elektriciën **Rizo Mustafic**, die inmiddels in Nederland wonen, komen veel in de media waar ze vertellen hoe het afscheid op de legerbasis eruitzag.

Alma Mustafic, dochter van Dutchbat-elektriciën Rizo Mustafic: *“Die mensen waar je zoveel vertrouwen in had, die komen je vertellen dat je weg moet.”*

Ook de **‘Moeders van Srebrenica’** wordt een bekend onderdeel in de nasleep van het bloedbad in Srebrenica. Deze vrouwengroep klaagt samen met een voormalige Dutchbat-tolk **de Nederlandse staat** en de **VN** aan voor het drama dat zich heeft voltrokken. Zij krijgt maar deels gelijk: de Nederlandse staat is inderdaad schuldig aan het feit dat de mannen van de basis af werden gestuurd. Voor het vallen van de enclave (Een enclave is een gebied dat geheel wordt omsloten door grondgebied van één andere partij) en het uitblijven van luchtsteun is Nederland niet verantwoordelijk, vindt de rechter. **De Hoge Raad** bepaalt in **2019** dat de **Nederlandse staat** deels verantwoordelijk is voor de dood van **350 Bosnische moslims** en dat zij de nabestaanden moet compenseren voor **10 procent** van de geleden schade.

“Waar bleef die luchtsteun dan?” is een vraag die vaak terugkeert.

Los van of die luchtsteun genoeg was geweest om het drama te voorkomen, weergalmt deze vraag al zo'n twintig jaar op plekken waar de kwestie wordt besproken. Officieel luidt de verklaring dat bij de eerste twee aanvragen de procedure niet goed gevolgd was. Voor de

andere verzoeken is niet duidelijk waarom ze niet werden ingewilligd. Redenen variëren van 'slecht weer' en 'te donker' tot een 'communicatieprobleem'.

De meest ongemakkelijke conclusie is een keiharde: Srebrenica moest vallen. Er was voorkennis bij **Nederlandse bondgenoten** dat de **Serviërs** het zouden gaan aanvallen en die kennis is expres niet gedeeld.

Hoewel twintig jaar geleden dit nog in de hoek van complotdenken werd geschoven heeft deze theorie inmiddels gewonnen.

Onderzoeksjournalisten van Argos onderzochten **CIA-documenten** en onthulden in **2015** dat er wel degelijk sprake was van voorkennis. Volgens het onderzoeksprogramma wisten de **Verenigde Staten, Frankrijk** en het **Verenigd Koninkrijk** dat **Serviërs** de enclave zouden aanvallen. Die kennis is nooit gedeeld met **Nederland**. De bondgenoten zouden in een **geheime deal** hebben afgesproken géén luchtsteun te verlenen aan Srebrenica. Zo konden ze hun eigen gegijzelde troepen elders in het land beschermen. **Srebrenica** blijft een open wond voor nabestaanden en **Dutchbat veteranen**. Op de jaarlijkse nationale herdenkingsdag **Srebrenica-genocide** op **11 juli** maakt in **2019** een groep veteranen bekend **de Staat** alsnog voor de rechter te dagen. Ze willen eerherstel voor hun 'onmogelijke' missie om de moslim-enclave te beschermen.

Het **NIOD** heeft naar aanleiding van de onthullende documentaire *Waarom Srebrenica moest vallen* van de VPRO en HUMAN een nieuw onderzoek gestart en acht de journalistieke onthullingen niet bewezen. Het bestrijdt ze echter ook niet.

Ex-Dutchbatter Ronald Wentink: *"We hebben alles zien aankomen, maar de hulp die we nodig hadden kregen we niet. Dat is tot de dag van vandaag frustrerend."*

Volgens het kabinet is er nu geen reden voor verder onderzoek. Daar zijn de Argos-journalisten het niet mee eens. Over een paar jaar worden nieuwe geheime documenten vrijgegeven. Dan verwachten zij opnieuw onthullingen.

"Dit soort boeken zijn nooit gesloten," aldus premier **Mark Rutte**.

Vragen voor de nabespreking:

1. Wie vind jij dat er schuldig is aan de genocide in Srebrenica? En waarom?
2. Wat voor gevangenisstraf zou jij geven aan de mensen die de genocide hebben geleid en uitgevoerd?
3. Wat zou jij eisen voor de nabestaanden?